

Öldükten sonra sosyal medya hesabım kime kalacak?

Cüneyd Altıparmak, 25.11 2022

https://www.star.com.tr/acik-gorus/oldukten-sonra-sosyal-medya-hesabim-kime-kalacak-haber-1751098/?fbclid=IwAR21MuLd7ky0mP0yigi_q6RWtZOivlk9yRB8TIIafNQWTeFMYIJYEtLfIgY

Taşınır, taşınmaz ve fikri varlık olarak tasnif ettiğimiz "mülklerin" bu çağdaki hibrit bir türü var artık: Dijital mülkler! Peki dijital varlıkların miras kalması mümkün mü?

İnternet ve beraberinde getirdiği dijitalleşme hızı, birçok meseleyi yeniden düşünmemizi sağladı. Yapay zekâ, metaverse, blockchain teknolojisi, sosyal medya, NFT vb. kavramlar dünyamızın yeni ürünleri. Bundan 20 yıl öncesine kadar kimsenin Twitter hesabı yoktu. Veya Facebook'tan paylaşım yapmak gibi imkânı düşünmezdik bile. Aynı durum elektronik posta adresleri için geçerli. "Kripto varlıklar" ise işin cabası! Taşınır, taşınmaz ve fikri varlık olarak tasnif ettiğimiz "mülklerin" bu çağdaki hibrit bir türü var artık: Dijital mülkler! Bu yazımızda dijital varlıkların miras kalması konusuna, bu varlıkların mahiyetine hukukun yoğun tartışmalarına girmeden, anlaşılabilir bir biçimde değinmek istiyoruz...

Dijital mal varlığı

Bilindiği üzere miras, bir kimsenin ölümü itibariyle varislerine (mirasçılara) kalan maddi değeri bulunan tüm hakları, borçları ve malları ifade eder. Türk mevzuatına göre "miras kavramı" sadece hakları veya malvarlıklarını değil, yükümlülükleri ve borçları da kapsar. Ve bu bir bütün olarak intikal eder. Türk Medeni Kanunu'nun 599.maddesi bu durumu düzenlemiştir. Buna göre, terekenin (miras kalanlar bütünü) tümü mirasçılara aittir. Mal varlığı denince aklımıza, bankadaki para, ev, işyeri, araba gelir. Tarla, arsa ve bahçe gibi taşınmazların miras bölüşümü hemen hepimiz biliriz. Ama değişen durum malvarlığı kavramını genişletti. Artık maddi değere sahip sosyal medya hesapları, bulut uygulamalar, çevrimiçi alışveriş siteleri ve dijital oyun hesapları da bu kapsamda ele alınacaktır. Misal olarak, bir YouTube hesabı. Ya da bir kripto varlık hesabı. Alışveriş sitelerinden elde edilen "para-puan". Ya da çok kredi kartında biriken uçuş milleri. Hatırı sayılır takipçisi olan bir Twitter hesabı. Instagram'dan satış yaptığı ve takipçisi çok olan bir hesap. Önemli görüntülerin olduğu bir iCloud hesabı. Server hizmeti alınan yerde

biriken veriler. Uluslararası ticarete imkân veren ve bin bir zahmet ve emekle açılan e-ticaret hesapları... İşte bunların tümü "mal varlığı" kapsamında.

Dijital miras

Dijital malvarlıkları olan videolar, fotoğraflar, e-mailler, sosyal medya hesapları gibi yukarıda saydığımız unsurların bir kimsenin vefatından sonra mirasçılara intikal etmesi, bu intikalin nasıl sağlanacağı "dijital miras" konusunun alanını oluşturur. Bu alan beraberinde bazı soruları da getirir. Bunların başında, dijital varlıkların intikale konu olup olmayacağı sorunu gelmektedir. Bir kimsenin ölümünden sonra bilinmesini istemeyeceği şeylerin olabileceği, o kimsenin hatıralarının kalacağı kimseyi de tayin etmesinin mümkün olup olmayacağı ve nihayet bu intikalde vefat eden kişiler dışındaki kimselerin bilgilerine ulaşma durumunda "kişisel verilerin nasıl korunacağı?" sorunu gündeme gelmektedir. Bu malvarlıkları üzerinde tüm mirasçılar nasıl birlikte tasarruf edecektir? Bu sorular güncel ve yeni. Sayısı da artacağı benziyor. Ancak konuya normatif olarak bakarsak, Medeni Kanun düzenlemesine göre ölen kimsenin; "diğer malvarlığı değerleri" ifadesinden hareketle tüm malvarlığının intikali bir hak olarak belirir. Ama bu konuda netlik henüz yoktur.

Mahkeme ne diyor?

Dijital miras konusu ile e-posta adresinin terekeye dahil olup olmayacağı konusu ile gündeme geldi bundan birkaç yıl önce. Ancak yakın tarihli bir karar meseleyi ciddi biçimde ele almıştır. Denizli Sulh Hukuk Mahkemesinde açılan davada, vefat eden eşine ait Apple marka cep telefonunun iCloud hesabında fotoğraf, video, ses, mail kayıtları ve medya dosyalarına ulaşma izni isteyen eşin talebi mahkemece; "cep telefonunda bulunan iCloud hesabına erişilmesiyle özel hayatın gizliliğinin ihlal edileceği, davacının talebinin tereke tespitine konu edilemeyeceği" gerekçesiyle reddedildi. Karar Bölge Mahkemesine taşındı ve özetle şu karar verildi: "...Günümüzde dijital mal varlığının yadsınamaz ve göz ardı edilemez bir gerçeklik olduğu, kripto para adı verilen ve uluslararası ödemelerde dahi kullanılmaya başlanmış dijital sistemlerin var olduğu, yine astronomik reklam gelirleri sağlayan sosyal medya hesaplarının gün geçtikçe arttığı, aynı şekilde Youtube ve benzeri dijital platformlarda salt reklam geliri ve hatta ücretli üyelik sistemi ile hizmet veren kanallar oluşturulduğu bir ortamda dijital mal varlığı ve dijital miras ile ilgili olarak yasal bir düzenleme bulunmadığı, bu konuda yasal bir boşluk bulunduğu...mahkemece tespit talebi gereğince murisin ölüm tarihi itibarıyla tüm aktif ve pasif mal varlığının tespiti ve bu minvalde dijital mal varlığının terekesine dahil olması gerektiği nazara alınarak dijital terekesinin de tespiti yapılarak araştırma ve inceleme sonucunda bir karar verilmesi

gerekirken, ölü kişinin e-posta hesabının özel hayatın gizliliği kapsamında değerlendirilerek talebin reddine karar verilmiş olması hatalı olmuştur..." (1)

Vasiyet mümkün mü?

Almanya'da 2012 yılında 15 yaşındaki kızını bir metro kazasında kaybeden anne, söz konusu olayın gerçekten bir kaza mı yoksa intihar mı olduğunu anlamak, yani kızının gerçek ölüm nedenini bilmek ister. Bunun için en önemli delil, kızının Facebook hesabıdır. Buradaki yazışmalara ulaşmak ister. Kızının Facebook kullanıcı adı ve şifresini bilen annenin girişimi başarısızlıkla sonuçlanır. Çünkü söz konusu hesap, ölen kızının vefatının Facebook'a bildirilmesinden hemen sonra "anıtlaştırılmış" hesap türüne dönüştürülmüştür. Facebook birisi vefat ettikten sonra, kişinin hesabına ne olacağına ilişkin isteklerine saygı duyduğu için vefat eden kişinin aile üyesi veya arkadaşı başvuruda bulunursa veya kişi vefat ettikten sonra hesabının kalıcı olarak silinmesini talep etmediyse hesabı anıtlaştırmaktadır. Bunun için annenin Facebook'a girişi mümkün olmamıştır. Niyetini açıkça izah ederek Facebook'tan izin isteyen annenin bu talebi reddedilince, anne soluğu mahkemede alır. Bu talep mahkemece kabul edilir. Facebook karara karşı temyiz yoluna gider. Berlin Eyalet Mahkemesi dosyayı inceler ve Facebook'un yaklaşımına benzer bir yaklaşımla meseleyi ele alır. Almanya'daki "iletişimin gizliliği" prensibi gereğince ailenin böyle bir hakkının olmadığına hükmedilir. Böylece Federal Mahkeme hesabın üzerindeki hakları "kişiye sıkı sıkıya bağlı" bir hak olarak nitelendirmiştir (2). Bu konuda hukuk alanında değil ancak şirketler nezdinde bir adım atıldı. Apple, 2021 yılında, iPhone için bir güncelleme yayınladı. Buna göre vefat etmeniz durumunda iCloud hesabınıza ve kişisel bilgilerinize erişebilmeleri için "varis" ataması yapılması mümkün hale geldi. Durumu *"Apple, vefat eden bir müşterinin yakınlarına, bu kişiye ait Apple Kimliği ve bu kimlikle saklanan veriler için erişim veya silme isteğinde bulunma seçeneği sunar"* cümlesi ile ifade ediyor firma. Meta içinde "hesap varisi" atama imkânı var. Bu kişiyi belirtmeniz halinde, ölüm sonrası hesabınızı o kimse yönetmek istiyorsa Meta buna olanak sağlıyor. Aynı durumu e-posta hesapları için de uygulayan şirketler mevcut.

Dijital mirasın yönetimi

Dijital dönüşüm, "ölümümüzü de planlamamız istiyor" desek yeridir. Aksi halde, bilgiler, veriler uçup gidebilir. Peki bunun için neler yapmalıyız? Ne yaparsak bir koruma sağlarız. Öncelikle "mutlak" bir koruma olmadığını veri saklayan veya platformu elinden bulduran şirketlerin kurallarının bu alanı düzenlediğini bilmek gerekiyor. İlk elden yapılması gereken "oyunu kuralına göre oynamak". Dijital ayak izimizi korumak için şunlara dikkat çekmek isteriz: TMn

Facebook için "hesap varisi" atamak gerekiyor. TM Instagram'da durum biraz farklı ölüm belgesini elinde bulunduran yetkili bir kişinin ya da bir aile ferdinin talebi üzerine Instagram hesabı anıtlştırılabilir ama hiç kimse fotoğraflarınızı, videolarınızı veya gizlilik ayarlarınızı yönetemez. Şifrenizi bir yere not edip, aile fertleri ile paylaşmakta fayda var! TM Gmail, YouTube, Google Drive grunu açısından değerli verileriniz erişilemez hale gelmesini önlemek için "Etkin Olmayan Hesap Yöneticisi" kısmını etkin kılmak zorundasınız. Böylece hesap bir süre aktif olmayınca seçtiğiniz bir irtibat kişinin "indirilebilir bir bağlantı" göndermesi mümkün olacaktır. Herhangi bir talimat bırakmamaya karar vererseniz, aileniz veya yasal temsilciniz hesabınızın silinmesini, veri ve içerikleri kullanmayı talep edebilir. Google bu talebi kişisel verilerin gizliliği bağlamında ele alıp kısmen kullanma tercihini ortaya atama bilme yetkisine sahip. TMa Microsoft, bu konuda bir opsiyon tanımamaktadır. Mahkeme kararı ile erişimi mümkün hale getirmektedir. Durum Hotmail, Yahoo vb mail platformları içinde benzer seyretmektedir. TMm Twitter'ın da bu yönlü bir politikası yok. Ancak aile ferdinin veya yetkili bir temsilcinin kendileriyle iletişime geçerek hesabınızın silinmesine ilişkin talepte bulunması mümkün.

E-Vasiyet

Tabii bir kimsenin sosyal medya hesapları ve yukarda belirttiğimiz dijital varlıkları önemli. Bir de işin ticari boyutu var. Misal "Youtuber", "influencer", Instagram "fenomeni" olan kimselerin hesapları. Bunların ciddi kazançları olabiliyor. Bunların hukukumuza göre vasiyet edilmesi mümkün mü? Vasiyet bildiğiniz üzere miras bırakanın son istek ve arzuları ile mirasının paylaşım esaslarını belirleyen yazılı belge veya sözlü beyandır. Vasiyetname, – kanuni tabiri ile resmi memur (noter, hâkim vs.) huzurunda yapılabileceği gibi miras bırakanın kendi elyazısı ile veya koşulları varsa sözlü beyan yolu ile de geçerli bir şekilde yapılabilir. Bunların dışında yapılması mümkün değildir. Ancak dijital çağda buna yeni yorumlar getiriliyor artık. Mesela ölmeden önce gönderilen son e-posta veya video kaydıyla yapılan sözlü vasiyetnamenin nasıl değerlendirileceği konusunda netlik yok. Hatta bu konuda "ölümden sonra mesajın gönderilmesi garantisi veren programlar" geliştirilmiş durumda. Bu programlar ölüm kayıtlarını sorgulayabiliyor ve ölümün tespiti ile "dijital vasiyetnameyi" ilgililere iletebiliyor. Bir başka durum ise metaverse alanında, bir kimsenin burada oluşturduğu sanal kimliğin tüm kazanımlarını "gerçek dünyadaki" ailesi mi? yoksa metaverse alemdeki ailesi veya oyun arkadaşlarını paylaşacak sorusu yakın gelecekte gündemimizde olacak.

Yaklaşım ne olmalı?

Bu konuda yasal bir düzenleme gerekiyor. Özellikle kişisel verilerin korunması ve miras hakkı dengesini kurabilecek ve yargı makamlarına bir çerçeve çizecek bir yönetmelik veya benzeri düzeyli bir metin. Bunun yanında ilgili internet firmalarının "mirasın tüm mirasçılara geçeceği" kuralını adeta by-pass eden "hesap varisi" uygulamasının niteliğini tartışmak gerekiyor. Mirasçı atamasının bir tür görünümü olabilecek bir mahiyette taşıyan bu durumları iyi analiz etmek gerekiyor. Ve belki bu noktada miras hukukunun temel ilkelerinden ayrılacak yorumlara ihtiyaç duyacağız. Vasiyetnamenin artık dijital ortamda "e-devlet" üzerinden düzenlenebilmesini, e-noter uygulamasının bu amaca hizmet edip edemeyeceğini de düşünmek gerekiyor. Dijital mirasın en ilginç yanı ise malvarlığı nitelemesini genişletmesi. Bir kimsenin fotoğrafının malvarlığı değerinden ziyade "hatıra" olduğunu unutan bir kanun dilimiz var. "Özel anı değeri" (TMK m.653) kavramının, dijital miras alanı kapsamında genişletilmeye ihtiyacı var. Bu konuda hatıra değerinin bir kimseye ait olabileceğini düzenlemenin de zamanı geldi sanırım.

Twitter: @cuneyd6parmak

(1) Antalya BAM 6. HD, E.2020/1149, K.2020/905, T.13.11.2020

(2) Çiğdem İLERİ, "Dijital Miras" Alman Federal Mahkemesi'nin "Facebook" Kararı Üzerine Bir İnceleme, TBB Dergisi 2020 (146), s.124 vd.